

عشایر کرد

۱ - طوایف سنجایی

بقلم آقای محمد کیوان پور مگری

- ۲ -

آن قسمت از قشلاق سنجایی که در خاک ایران باقی مانده قسمت نسبتاً طولانی و کم عرضی است که بدین مناسبت از طرف خود سنجاییها به ۵۰ روپاه موسوم شده است و باقیمانده بانچه و قطار است. این ناحیه همواره مورد استفاده سنجاییها بوده و هست. در زمان شاه ققید بتدریج محال و مراتع مزبور ضمیمه املاک شاهانه گردید و بعد از آن در سال ۱۳۲۰ شمسی هجری بدولت منتقل شد و امروزه نسبت بمالکیت این محال بین دولت و دو طایفه سنجایی و کلهر اختلافات و دعای در جریان است.

قبل از اینکه این املاک ضمیمه املاک شاهی شود نظر باینکه مراتع سنجایی در خاک عراق عملاً از استفاده آنها خارج شده بود و دولت هم نمیتوانست برای استرداد این مراتع و جلوگیری از تجاوز رعایای عراقی بآنها اقدامی مؤثر بعمل آورد و بمنظور اینکه رعایای ایرانی حتی الامکان بخارج از ایران رفت و آمد نکنند بجای مراتع از دست رفته واقع در خاک عراق دولت بموجب قرار دادی با طایفه سنجایی علاوه بر باقیمانده بانچه و قطار در خاک ایران محلات معروف زهاب را با طایفه سنجایی واگذار کرد.

در اینجا قرارداد رسمی که میان دولت و ایل سنجایی بتاریخ ۱۷ اسفند ۱۳۰۴

شمسی منعقد شده عیناً نقل میشود :

• اززمینه دوسیه های مالیاتی سنجابی و قرارداد کمسیون اعزای ازطهران برای ختم دعاوی ایل مزبور و اداره مالیه قرارداد ذیل بین اداره مالیه و آقای سردار ناصر حکومت سنجابی با حضور امضاء کنندگان کدخدایان طوایف سنجابی منعقد میشود :
 ۱- مالیات ایلی واحشامی ایل سنجابی از ابتدای سنه ۱۳۰۴ بالغ بر ۴۴۸۵۵،۶۰ قران خواهد بود .

۲- آقای قاسم خان بختیار متعهد است که از بقایای ایل سنجابی از سنه ۱۲۹۸ الی سنه ۱۳۰۳ پس از وضع يك ثلث تخفیف که بملاحظه قطع دعاوی کدخدایان و حکومت سنجابی منظور میشود ثلث دیگر را که بالغ بر ۲۲۴۶۵،۸ قران است بر دوازده قسط مساوی از سنه ۱۳۰۵ الی سنه ۱۳۰۶ همه ساله علاوه بر مالیات متعهد در ماده يك بردارد. توضیح آنکه آنچه را که بموجب قبض رسمی اداره مالیه طایفه سنجابی بابت مالیات از سنه ۱۲۹۸ الی ۱۳۰۳ پرداخته اند از مبلغ ۲۲۴۶۵،۸ قران بقایا کسر و بقیه بدوازده قسط مساوی تقسیم شود .

۳- مزارع و مراتع خالصه دولتی مفصله ذیل برای زراعت و محل سکنی و توقف قشلاقی و ترک مهاجرت بین النهرین در مقابل سالی ۸۱۰۰ قران نقد و ۲۰ خروار غله و ۳۲ خروار کاه بطایفه سنجابی واگذار میشود :

محل مرتع قلمه ، مزارع کوانک و پیشگان ، مزارع کلاره و مرتع عثمان ، مزرعه سرخ مامران ، مراتع قراویز و نیز زهاب و تنگ حمام و مراتع و مزارع قلعه سبزی و مراتع و مزارع قوره تو باقی مانده بانچه و قطار و مراتع سابق آنها که پس از تعیین حدود باقی مانده کما فی السابق متعلق بطایفه سنجابی است .

۴- آقای قاسم خان بختیار حکومت سنجابی ملتزم است که مبلغ و مقدار غله مذکوره در ماده ۳ را از سنه ۱۳۰۵ علاوه بر مبلغ ۴۴۸۵۵،۶۰ قران متعهد در ماده يك بردارد بعبارة آخری جمع بدهی سالیانه طایفه سنجابی از سنه ۱۳۰۵ الی سنه ۱۳۰۶

مبلغ ۵۲۹۵۵/۶۰ قران و ۲۰۰ خروار غله و ۳۲ خروار کاه خواهد بود باضافه اقساط ۱۲ گانه بقیابا .

۵- تقسیم مقدار ۲۰۰ خروار غله بشرح ذیل خواهد بود : گندم ۶۰ خروار ، جو ۱۱۰ خروار ، شلتوک ۱۰ خروار، کاه ۳۲ خروار .

۶- تا بیست و هشت سال ازقرار مشروحه فوق میزان جنسی راجع بمزارع خالصه دولتی برعهده طایفه سنجایی بایستی تحویل و قبض رسید اخذ شود و مبلغ مالیات ایلی در اداره مالیه ایالتی کرمانشاهان پرداخته شود .

۷- با واگذاری محلات فوق برای مراتع و سکنای قشلاقی طوایف سنجایی دعاوی آنها ازهرحیثرفع و ملتزمند که بدون هیچگونه عذری تعهدات خود را بموجب این قرارداد انجام دهند .

۸- عوائد مزارع فوق را ازنقد و جنس بدون اظهارآفت باید بپردازند . در صورتیکه خسارتی بواسطه ملخ خوردگی عمومی یا جنگ بین دولت ایران و دولت خارجی وارد شود بمیزان خسارت وارده بسهم مالکانه از مبلغ و مقدار مربوط بمزارع خالصه فوق کسر خواهد شد .

۹- عبور و مرور مکاری در حدود مزارع مزبوره کما فی السابق آزاد و اخذ حق المرتع معمولی در صورتیکه لغوشود متعلق بدولت خواهد بود و طوایف سنجایی حق ممانعت ازتعلیف دواب مکاری ندارند .

۱۰- حدود مزارع و مراتع مزبوره کما فی السابق حدودات معینه مسالیه و بتصدیق معتمدین و معتبرین اهل محل خواهد بود - نسبت بحدود مزارع کلاره و قلعه امین مالیه محل تعیین و مخارج معینه برعهده رئیس ایل سنجایی است .

۱۱- آقای قاسم خان بختیار حکومت سنجایی و کذخدایان ملتزمند همه ساله بدهی خود را بپردازند .

۱۲ - مادام که حکومت سنجایی با آقای سردار ناصر است مسئول اجرای این قرارداد معزی الیه است. در صورت تغییر یا تخلف مشارالیه در اجرای مواد این قرارداد کدخدایان متصرف مزارع و مراتع مشترکاً ضامن و ملتزم پرداخت و اجرای مواد این قرارداد هستند.

۱۳ - مالیات مزروعی املاک سنجایی از موضوع قرارداد خارج و مطابق نظامنامه مالیات مستقیم کما فی السابق از مالکین املاک اخذ خواهد شد.

۱۴ - اداره مالیه در حدود وظایف مربوطه بخود مساعدت با زارعین و متوقفین مزارع مزبوره خواهد نمود.

۱۵ - این قرارداد که در پنج نسخه نوشته و ممضی گردید دو نسخه آن بمرکز ارسال و یک نسخه آن نزد آقای قاسم خان و دو نسخه دیگر در مالیه کرمانشاهان و قصر ضبط خواهد شد ۱۷ اسفند ۱۳۰۴.

محل امضاء پیشکار مالیه ایالتی محل مهر حکومت و رئیس ایل سنجایی
کدخدایان سید احمد، سلیم علی آقا، کدخدا یار نجف شهنسوار، علی اکبر
ممدولی (بابا سنجایی)، علیمراد، حسین، قریب، یعقوب.

در نتیجه توسعه املاک شاهانه در حدود خاک کلهر املاک و مراتع زهاب خالصه دولت در ازای املاکی که از کلهرها اخذ و ضمیمه املاک شاهانه شده بود. بکلهرها داده شد، اکنون این مراتع جدید نیز در تصرف ایل کلهر است و در نتیجه طایفه سنجایی از محل و مرتع معین محروم و همه ساله ناگزیرند مبالغ هنگفتی برای اجاره سالیانه مرتع بطوایف همجوار خود یا بدولت بپردازند و همین کیفیت باعث تقلیل و از بین رفتن احشام آنها شده است.

ارتباط ییلاق با قشلاق - از سابق میان مناطق ییلاق و قشلاق سنجایی از لحاظ جغرافیائی ارتباطی نبوده است و طایفه سنجایی برای رسیدن بمحاله گرمسیری

خود مجبور بوده اند از میان خاک کلهر از راه معروف بدر بند استخوان یا از راه کردند و کنار جاده شوسه یا از خاک کوران و جاده معروف بگوره راه عبور نمایند و هر

عده ای از خوالین سنجایی از راست بچپ : اصغر خان بختیار - اسدالله خان سنجایی
سالار مکرم سلیمان خان - سالار مقتدر

ساله این موضوع سبب زحمت آنها بلکه باعث بروز تصادماتی و منجر بتقار و کدورت هائی با طوایف همجوار آنها همیشه است .

بر روی هم چون فاصله یتلاق سنجاییها با قشلاقشان بیش از ۲۰ فرسخ است در این نقل و انتقال سالیانه سنجاییها بزحمت و نا آسودگی های متعدد دچار میشدند و ما در فصل مربوط بر روابط سنجاییها با طوایف اطراف باین موضوع اشاره خواهیم کرد .

دشتات و مختال یتلاق - چنانکه اشاره شد بیشتر دهات و مزارع قسمت یتلاق سنجایی واقع در دشت وسیع و حاصلخیز ما هیدشت است که قسمت شمالی آن

تنگ تر و دهات آن کمتر و قسمت وسطی آن عریض تر و بالطبع دهات آن بیشتر میباشد. کوه کما جار ناحیه معروف به خالصه را از ناحیه سنجایی جدا میسازد و در قسمتی از جنوب سنجایی در حدود ماهیدشت کوه کور کور و لانه وان که وصل بمحال کلهر میشود حد فاصل دهات سنجایی با دهات کلهر بشمار میرود.

مهمترین دهات مرکزی این ناحیه عبارتند از ده های: دایار، چکینی، تیران قلیج خانی، هفت آشیان، شله، سه چقا.

دهات عمده شمالی: زالواب، لونی، عمرو آباد، بیلدا (با یا، مجهول)، دشت واقع در این قسمت یعنی قسمت شمالی ییلاق سنجایی را جلگه شله و زالواب گویند و بیشتر دهات آن متعلق بخانواده و کیل الدوله (پالیزی) میباشد. دهات عمده شرقی: دهات الهی خانی، جلوگیره، هشیلان، دو چقا، خرس-آباد، قزقبری، اسماعیل کل، قلعه دارابجان، نامیوند.

دهات عمده جنوبی: چنار، چقازرد، عاشقان، یدگل، زندهر، چقا کبود. دهات عمده غربی: دهات بندار، نیلاوره، قلعه سلیمان خان.

در اینجا برای نمونه بذکر و شرح بعضی دهات ییلاق که در بحث مربوط باوضاع فرهنگی و صحنی از آنها ذکری بمیان خواهد آمد پرداخته و بحث تفصیلی همه آنها را در کتابی که نویسنده بنام «نام های شهرها و ده های کردستان» تهیه کرده است و در صورت فراهم آمدن وسائل بچاپ آن اقدام خواهد شد واگذار میکند.

اسمعیل کل بفتح کاف (تلفظ محلی: سمايله کل بکسر سین و سکون یاء و فتح لام و کاف) دهیست در ناحیه سنجایی واقع در ۴۰ کیلو متری مغرب شهر کرمانشاه متعلق بورنه سید حسن اجاق که در حدود دوست نفر جمعیت دارد.

مردم این آبادی دهنشین و چند خانواری گرمسیری هستند. زمینهای این ده جلگه و فلاحتی است، زراعت آن قسمتی دیم و قسمتی آبی است. زراعت آبی از آب

سراب کبود خانی که در سه کیلو متری مغرب آن واقع است مشروب میشود. لهجه مردم این ده کردی سنجایی و کردی گوردانی و کردی جافی است. و گروهی از آنها

نمونه از لباس محلی زنان سنجایی

اهل تسنن و گروهی اهل حق اند. حد شمالی این ده، ده شور بلاو (بو او معروف و کسر باه و واو کردی در آخر) و حد شرقی آن ده دو آب (تلفظ محلی: دو او بضم الف و واو کردی) و ده حاجی آباد (تلفظ محلی: حاجی آوا) و حد غربی آن ده اعظم و حد جنوبی آن گندم بان است.

مقدار زراعت فعلی این دبه ۲۵ جفت است که هر جفت آن شامل ده خروار غله کار و مکار میباشد.

الیاسی - دهیست در ناحیه ماهیدشت سنجابی واقع در ۶۰ کیلومتری مغرب شهر کرمانشاه، متعلق بسلیمانخان سالار مقتدر و خرده مالک که در حدود یکصد و سی نفر جمعیت دارد.

مردم این آبادی دهنشین و چند خانوار آن گرمسیری هستند.

زمینهای این ده جلگه و فلاحتی است و زراعت آن دیم است برای آشامیدن از آب چشمه‌ای که در آن واقع است استفاده میشود.

این ده از مراکز تیره چالای سنجابی و لهجه مردم آن کردی سنجابی و قسمتی کردی گورانی و قسمتی کردی جافی است. مذهب گروهی از آنها شیعه است گروهی هم از اهل تسنن و گروهی نیز از اهل حق‌اند.

حد شمالی این ده زمینهای ده رش (بکسر دال و فتح راه) و حد شرقی آن ده تپه کل (بفتح کاف عربی) و حد غربی آن ده گلتمک آباد (تلفظ محلی: گلتمک آوا. بضم کاف فارسی و سکون لام و کسر میم و سکون تاه و کاف) و ده والی آباد (تلفظ محلی: والی آوا) و حد جنوبی آن ده ملک‌شاه است مقدار زراعت فعلی این ده پنج خروار غله یا ده خروار کار و مکار است.

بابان (تلفظ محلی: بابان) - دهیست در ناحیه ماهیدشت سنجابی، در ۵۳ کیلومتری غرب شهر کرمانشاه که برای تمیز از ده بابان یاور بابان سردار شهرت دارد و مقصود از سردار قاسم خان سردار ناصر مالک قبلی این ده است که سه دانگ آن متعلق بوی بوده است. از طرف شاه فقید قاسم خان سردار ناصر بقزوین تبعید و در آنجا دهی دیگر بوی تفویض شده بود و سه دانگ دیگر به شاطران لونامی که از خلخال تبعید شده بود بجای دهی که در خلخال از وی گرفته شده بود داده شد. فعلاً در دو دانگ این ده متعلق

بوده شاطران لو و بقیه متعلق بوده علی اکبرخان سردار مقتدر و یک دانگ آن متعلق بمحمدخان و اصفرخان بختیلر سنجابی است که آنرا از ورثه شاطران لو خریدارند . این ده جلگه و قسمتی از آن کوهستانی است زیرا که جنوب غربی آن متصل بکوه است ، رعایای آن دهنشین و زراعت آن قسمتی دیم و قسمتی آبی است زراعت آبی آن از آب سراب تیران (تلفظ محلی : سراو تیران) که در دو کیلومتری جنوب غربی آن واقع است مشروب میشود . حد شمالی این ده ده های چقاخزان (تلفظ محلی : چیاخزان بکسر جیم و فتح قاف) و خورنه و چگینی و حد شرقی آن ده های چگینی و بابان یاور و حد غربی آن سراب تیران و کوزران (بواو معروف و فتح زاء) و قسمتی از چقاخزان و حد جنوبی آن ده های کوزران و قلعه صفرآباد میباشد زبان رعایا بیشتر کردی گورانی است و عده ای هم بزبان جافی تکلم میکنند، مردم آن نیز بیشتر گوران و از اهل حق هستند و جمعی هم از اهل تسنن اند . در طرف جنوب غربی این ده کوهی بنام قراولخانه وجود دارد .

بابان (تلفظ محلی : باوان) دهیست در ناحیه ماهیدشت سنجابی واقع در ۴۸ کیلومتری غرب شهر کرمانشاه، این ده بواسطه وجود ده دیگری بهمین نام در حوالی آن به باوان یاور مشهور است که بنام مالک آن حسین خان عزیزی یاور نامیده میشود این ده جلگه ای و فلاحتی است و در حدود سیصد نفر جمعیت دارد . زراعت آن دیم است و برای آشامیدن از آب چاه استفاده میشود . حد شمالی این ده چگینی و حد شرقی آن ده های بوربور و میر عزیز و قسمتی از زمینهای ده قواق تپه (بفتح قاف) و تپه لاله و حد غربی آن ده های باوان و قلعه صفرخان (تلفظ محلی : قلا صفرخان) و کوزران و حد جنوبی آن چلمی (تلفظ محلی : چلوی) و درویش بگه (تلفظ محلی : درویش بگلا) میباشد .

زبان مردم این ده کردی سنجابی و زبان عده ای هم کردی گورانی و کردی جافی

است، بیشتر اهل این ده اهل حق اند و کمی نیز شیعه و اهل تسنن نیز در آنجا وجود دارد. باوان دارای قلعه ایست متعلق بصد سال قبل که چندین بار در آن تغییرات و تعمیراتی شده است.

باکلانی (بفتح کاف) دهیست در ناحیه سنجایی واقع در ۴۵ کیلومتری مغرب شهر کرمانشاه متعلق بعباد الله پالیزی که در حدود شصت نفر جمعیت دارد. زمینهای این ده جلگه ای و فلاحتی و زراعت آن آبی است و از آب سراب تیران که در ۶ کیلومتری شمال غربی آن واقع است مشروب میشود.

حد شمالی این ده، ده لاجین و حد شرقی آن ده میره (بفتح راه) و حد غربی آن ده کلاوه (بفتح کاف و او بمعنی ویرانه) معروف به جهان آباد و حد جنوبی آن ده خورنه است. رعایای این آبادی دهنشین و چند خانواری از آنها گرمسیری میباشد لهجه مردم آن کردی سنجایی و کردی گورانی و کردی جافی است و در مذهب پیرو اهل حق و تشیع و تسنن اند.

مقدار زراعت فعلی این ده بیست جفت زمین است که هر جفت آن شامل ده خروار کار و مکار غله است ۱.

برزه (بفتح باه و سکون راه و فتح زاه) دهیست در ناحیه سنجایی واقع در ۷۵ کیلومتری مغرب شهر کرمانشاه که تاقصه شاه آباد که در جنوب آن واقع است ۲۴ کیلو متر فاصله دارد، متعلق بخرده مالکین و کدخدایان سنجایی و در حدود یکصد و پنجاه نفر جمعیت دارد. زمینهای این ده کوهستانی و زراعت آن بیشتر دیم و قسمتی هم آبی است. قسمت زراعت آبی آن از چشمه ساری که در آن واقع است مشروب میشود.

حد شمالی این ده سرخک (بضم سین و سکون راء و فتح خاء) و ده عاشقان وحد

۱ - معمولاً هر جفت شامل دو قسمت کار و مکار است، قسمت کار آن قسمتی است که در آن سال کاشته میشود و قسمت مکار قسمتی است که در همان سال محل تابستانی و مقرر چادرها و آغل های این ده است تا سال بعد بعد کود طبیعی که باین ترتیب فراهم میآید شته شود

شرقی آن ده خاوسکه (بفتح کاف) و حد غربی آن ده چنار و حد جنوبی آن ولکه‌وند (تلفظ محلی: ولکه ون بکسر واو و سکون لام) و فتح کاف و واو و جلیله و نند (تلفظ محلی: جلیله ون) است.

لهجه مردم این ده کردی سنجایی و کردی گورانی و مذهب آنها مذهب اهل حق است مقدار زمینهای فعلی زراعتی این ده در حدود بیست جفت است که هر جفت آن شامل ده خروار غله کار و مکار است.

بسام خانی مزرعه ایست جزء زمینهای بندار در ناحیه سنجایی که سابقاً دهی بوده ولی در حدود سی سال است که ساختمان آن ویران و فعلاً مزرعه ایست جزء بندار.

زمینهای این مزرعه جلگه‌ای و فلاحتی است و زراعت آن دیم است و تفصیل آن ذیلاً بیاید.

بندار (بکسر باء و سکون نون) ده بزرگ‌ترین در ناحیه سنجایی واقع در ۵۵ کیلومتری مغرب شهر کرمانشاه، متعلق به حاج احمد جدیدیان و عزیز گوهری و قسمتی از آن هم متعلق بورئه مرحوم علی اکبر خان سردار مقتدر است شامل هفت دهکده از اینقرار:

درویش بگه، شیخه صطفی، لر بیل (بضم لام و فتح راء و سکون یاء)، مله بگلر (بکسر میم و فتح لام و باء و سکون کاف فارسی و فتح لام)، خوره زودی، هفت کینی (هفت چشمه)، بندار بک میرزا و مزرعه بسام خانی که مقدار زراعت آنها جمعاً ۸۰ جفت است هر جفت شامل ده خروار غله کار و مکار.

جمعیت این دهات چهار صد نفر و لهجه مردم آنها کردی سنجایی و کردی گورانی و کردی جافی است گروهی از آنها دارای مذهب اهل حق و گروهی شیعه و گروهی از اهل تسنن اند. زمینهای این ده قسمتی جلگه‌ای و قسمتی ناهموار و گردنه است، زراعت آن آبی و از قنات هفت کینی (= هفت چشمه) مشروب میشود.

بندار بگ میرزا دهیست در ناحیه سنجایی از دهات بندار واقع در ۵۵ کیلو متری مغرب شهر کرمانشاه که در حدود هشتاد نفر جمعیت دارد. زمینهای آن جلگه‌ای و فلاحتی و زراعت آن دیم و قسمتی هم آبی است که از بهار آب کن بندار مشروب می‌شود. حد شمالی این ده قلعه سلیمان خان و حد شرقی آن ده شیخ مصطفی وحد غربی آن ده لریل وحد جنوبی آن ده علی حسن است.

مقدار زمینهای زراعتی آن پانزده جفت است در صورتیکه خیلی بیشتر از این مقدار استعداد زراعت دارد. لهجه مردم آن کردی گورانی است و مذهباً اهل حق اند. نور نور دهیست در ناحیه سنجایی واقع در ۴۲ کیلومتری مغرب شهر کرمانشاه متعلق بجاج سید عباس ملک و حاج سید حسین ملک که در حدود سی نفر جمعیت دارد گاهی ممکنست بر اثر مالاریا بکلی متروک بماند و دوباره رعابای دیگری در آنجا سکونت اختیار کنند. حد شمالی این ده حسین آباد وحد شرقی آن چقا رضا وحد غربی آن ده چقا کبود (تلفظ محلی: چیاکو) و حد جنوبی آن ده سمول (بفتح گاف و کسر واو و لام مفخمه) است. زمینهای این ده جلگه‌ای و فلاحتی است و زراعت آن قسمتی آبی است و قسمتی دیم. قسمت زراعت آبی از آب کبود خانی (تلفظ محلی: کوخانی) که در نیم کیلومتری جنوب غربی ده واقع است، مشروب می‌شود.

لهجه مردم این ده کردی سنجایی و کردی گورانی است، گروهی شیعه و گروهی از اهل حق و گروهی هم از اهل تسنن اند. این ده با اینکه دارای زمینهای نسبتاً وسیعی است بعلت مالاریا بیشتر رعابا از آنجا میگریزند و بیش از پنج یا شش جفت از زمینهای آن زراعت نمی‌شود، جمعیت آن نیز کم است و از چند خانوار تجاوز نمی‌کند. ۱۵ دهیست در ناحیه سنجایی واقع در ۷۰ کیلومتری مغرب شهر کرمانشاه که در حدود ۴۰ نفر جمعیت دارد متعلق بفرح و ملوک پالیزی خواهران و کیل الدوله کرمانشاهی. زمینهای این ده جلگه‌ای و فلاحتی است و زراعت آن دیم است، حد شمالی آن ده حسن آباد واقع در ناحیه روانسر وحد غربی آن قلعه زگریا (= قلازکریا-)

وحد غربی آن تپه زرد و ده عمر و آباد و حد جنوبی آن ده تپه کل و سگراز آباد
است .

مذهب رعایا بیشتر تسنن و عده ای هم از ایشان شیعه و از اهل حق و اند . لهجۀ

اصغر خان پهلویار سنجایی

آنها کردی جافی و کردی سنجایی است . مقدار زمینهای زراعتی این ده فعلاً پنج
جفت است شامل ده خروار غله کار و مکار .

تپه حسین خان دهیست در ناحیۀ ماهیدشت سنجایی در قسمت دایار واقع در

۵۴ کیلومتری مغرب شهر کرمانشاه متعلق باصفرخان سنجایی و خرده مالکین و در حدود هشتاد نفر جمعیت دارد. این ده جلگه‌ای و فلاحتی است و زراعت آن بیشتر آبی و قسمتی هم دیم است. قسمت زراعت آبی از رودخانه کوچکی بنام قره دانه که از ده قیسه وند سرچشمه میگیرد مشروب میشود. زبان مردم این ده کردی گورانی و مذهب آنها مذهب اهل حق است. این ده که در ناحیه سنجایی واقع است از مراکز یکی از تیره‌های طوایف گوران بنام **تسنگچی** است که در حدود سال ۱۳۲۹ قمری بر اثر فشار و ظلم خوانین خود باین ده کوچ کرده اند.

حد شمالی این ده زمینهای ده اسدخانی ۵۱ یاز و حد شرقی آن ده ملکشاہ و حد غربی آن زمینهای سیاه سیاه ۱۵ یاز و حد جنوبی آن ده قیسه وند است. این ده دارای دوازده جفت زراعت است و مقدار غله هر جفت بر طبق معمول آن آن محل سه خروار و پنجاه من است.

تپه زرف در ناحیه سنجایی واقع در ۱۸ کیلومتری مغرب شهر کرمانشاه متعلق بملوک و فرح پالیزی که در حدود ۶۰ نفر جمعیت دارد. حد شمالی این آبادی ده بیرد ۱۵ و حد شرقی آن ده سراز آباد و حد غربی آن ده گورگالی و حد جنوبی آن ده تپه گل است. لجه مردم آن بیشتر جافی و قسمتی هم کردی سنجایی و کردی گورانی است و مذهب آنها تسنن و گروهی هم شیعه یا از اهل حق اند. مقدار زمینهای فعلی زراعتی این ده بیست جفت است و هر جفت شامل ده خروار غله کار و مکار است.

تپه گل (بفتح کاف) دهیست در ناحیه سنجایی واقع در ۶۰ کیلومتری مغرب شهر کرمانشاه متعلق بیکي از سادات و خوانین گوران بنام سید فتح‌الله حیدری و در حدود یکصد و بیست نفر جمعیت دارد. زمینهای این ده جلگه‌ای و فلاحتی است و زراعت آن قسمتی آبی و قسمتی دیم است، قسمت زراعت آبی آن از سراب خیر که در سه کیلومتری جنوب این ده واقع است مشروب میشود حد شمالی آن ده

تپه زرد وحد شرقی آن ده کلاوه (یعنی ویرانه) معروف به جهان آباد وحد غربی آن ده الیاسی وحد جنوبی آن ده خیبر دملکشاه است.

لهجه مردم این ده کردی گورانی ومذهب آنها مذهب اهل حق است. زمینهای

نمونه دپغری از لباس محلی زنان سنجایی

فعلی زراعتی این ده ۲۵ جفت است که هر جفت آن شامل ده خروار غله کاره مکار است تپه لله دهیست در ناحیه سنجایی واقع در ۴۹ کیلو متری مغرب شهر کرمانشاه متعلق بخرده مالکین سنجایی که در حدود ۷۰ نفر جمعیت دارد. زمینهای این ده جلگه ای

وفلاحتی است و زراعت آن دیم است و لهجه مردم آن کردی سنجایی است و از اهل حق اند. حد شمالی آن ده، باوان یاور و حد شرقی آن ده قواق تپه و حد غربی آن ده چلیبی (تلفظ محلی: چلوی بفتح چیم و لام) وحد جنوبی آن ده خالوان است. مقدار زمینهای زراعتی این ده هشت جفت است که هر جفت شامل ده خروار غله کار و مکار است.

تیران دهیست در ناحیه سنجایی واقع در ۵۳ کیلو متری مغرب شهر کرمانشاه، متعلق بخرده مالکین، قسمتی از آن متعلق بفتح الله خان عزیزی و عباس خان اعظمی و قسمتی دیگر تعلق بحاجی عسکر زرعی دارد. رعایای این آبادی دهنشین اند تنها دوسه خانوار ایشان گرمسیری است. این ده جلگه ای و قسمت غربی آن بکوهی بنام قراولخانه و کچک سیه (بضم کاف و کسر چیم و سکون کاف بمعنی سنگ سیاه) متصل است، آن قسمت از آن کوه که در این ده واقع است به ورتکه ورتکه (بضم واو و سکون راء و تاء و فتح کاف بمعنی خرده خرده) و دوله دروژ دارا خان (بو او معروف و فتح لام در دوله و کسر دال در دروژ بمعنی دره دراز دارا خان) معروف است.

تیران فلاحتی و زراعت آن دیم است و در نیم کیلومتری جنوب غربی این ده چشمه ساری است بنام سراب تیران (تلفظ محلی: سرا و تیران) ولی این ده از آن حقا به ندارد. حد شمالی تیران ده های چقاخزان و قسمتی از باوان سردار وحد شرقی آن ده قلعه صفرخان و همچنین قسمتی از ده باوان سردار وحد غربی آن ده عباس آباد و قسمتی از ده چقاخزان وحد جنوبی آن قسمتی از عباس آباد و ده گوزران است. جمعیت این ده در حدود دویست نفر و زبان مردم آن کردی سنجایی و گورانی و جافی است، گروهی از آنها از اهل حق اند و گروهی دارای مذهب تسنن

ساختمان ده در طرف جنوبی تپه ایست مسلط بر رودخانه سراب تیران یا زرداب

[بقیه در شماره آینده]

(تلفظ محلی: زرداو).